

MICHAEL BRIAN SCHIFFER, *Behavioral*

Archaeology. Principles and Practice

(with the assistance of Kacy L. Hollenback and contributions by Kacy L. Hollenback, James M. Skibo, William H. Walker), Equinox Publishing Ltd, London Oakville, 2010, 220 p, ISBN 9781845532871 (hardback), 9781845532888 (paperback).

Cea mai mare parte a activității științifice a lui Michael Brian Schiffer (profesor la School of Anthropology din cadrul University of Arizona) s-a identificat cu elaborarea și aplicarea principiilor programului practic și teoretic de cercetare denumit arheologia comportamentală – *Behavioral Archaeology*. M. B. Schiffer a devenit, în timp, corifeul respectivei paradigme, poziție recunoscută și sugerată de titlul pe care doi dintre colaboratorii săi l-au ales pentru introducerea unui număr special al revistei „Journal of Archaeological Method and Theory”: *Introduction to Assessing Michael Brian Schiffer and His Behavioral Archaeology*¹. Astfel, apare ca firească inițiativa sa de a sistematiza între copertile unei cărți fundamentele teoretice și practice ale *Behavioral Archaeology* (p. IX-X)².

Lucrarea *Behavioral Archaeology. Principles and Practice* este organizată în patru mari părți, fiecare cuprinzând mai multe capitole. În introducere (I. *Introduction* p. 3-15) Schiffer oferă cititorului posibilitatea de a înțelege cum și de ce a apărut curentul comportamental (cap. 1. *Behavioral Archaeology: Origins and the Four Strategies*, p. 3-8). În acest sens descrie eferescența intelectuală caracteristică Universității Arizona, de la sfârșitul celui de-al șaptelea deceniu al secolului XX, când polemicile iscate în jurul ideilor procesualiste promovate de Lewis Binford (care de altfel i-a fost profesor autorului) au reprezentat cadrul pentru reevaluarea scopului și metodelor specifice investigației arheologice. În respectiva conjunctură, tinerii absolvenți M. Schiffer, J. Jefferson Reid și proaspătul doctor William L. Rathje, nemulțumiți de faptul că *New Archaeology* nu oferă și nu

dezvoltă o metodologie clară pentru studierea proceselor ce duc la formarea siturilor, au propus un program propriu de cercetare ce gravitează în jurul a patru strategii, strategii care constituie pilonii ideologici și metodologici ai modelului sugerat³. Pentru înțelegerea și studierea atitudinilor umane din trecut au fost recomandate, ca unelte de lucru, arheologia experimentală, etnoarheologia, arheologia activă (*action archaeology*), împrumutul de legi și principii de inferență din alte discipline și, nu în ultimul rând, studiul culturii materiale moderne (din societățile industrializate) cu scopul a deduce motivațiile alegerilor tehnologice ale grupurilor umane. Inițiatorii mișcării au considerat-o, de la început, „progenitură” a celei procesualiste, în primul rând, prin preluarea ideii lui L. Binford conform căreia artefactele sunt întim implicate în toate aspectele societăților umane și, în al doilea rând, prin conștientizarea necesității ca arheologia să devină științifică prin generarea unor legi și principii proprii. Pe lângă scurta prezentare a originilor programului, în introducerea lucrării pe care o avem în vedere, autorul expune succint și fundamentele conceptuale (cap. 2. *Conceptual Foundations* – p. 9-15) ale acestuia; de reținut este premisa: *life consists of ceaseless and varied interactions among people and myriad kinds of artifacts* (p. 13).

Partea a II-a a lucrării, sugestiv denumită *Inference and Formation Processes* (p. 19-82) reprezintă o aprofundare a noțiunilor doar amintite în introducere, fiind concentrată în jurul a două dintre cele mai abordate teme specifice arheologiei comportamentale: deducția și procesul de formare a siturilor. Pentru Schiffer, sistemul nomologic de deducție al lui Carl Hempel a constituit punctul de plecare în alcătuirea modelului sintetic de inferență care este compus din trei seturi de legi experimentale: corelațiile, transformările culturale (*c-transforms*) și cele non-culturale (*n-transforms*)⁴. Un *corpus* de corelații, transformări culturale și non-culturale în continuă

¹ J. Jefferson Reid, James M. Skibo, Introduction to Assessing Michael Brian Schiffer and His Behavioral Archaeology, in *Journal of Archaeological Method and Theory*, 18, 2011, pp. 273-277.

² Autorul mărturisește că această lucrare a fost scrisă ca urmare a invitației ce i-a fost adresată de Thomas Levy de a scrie o carte autobiografică despre arheologia comportamentală. Într-o formulă mai detaliată și centrată pe anii de formare ca specialist, aceste detalii autobiografice au fost deja publicate de M. B. Schiffer în *Behavioral Archaeology. First Principles*, University of Utah Press Salt Lake City, 1995, capitolul 1. *A Personal*

History of Behavioral Archaeology, pp. 1-25.

³ În acest sens, vezi J. Jefferson Reid, Michael B. Schiffer, William L. Rathje, *Behavioral Archaeology: Four Strategies*, in *American Anthropologist, New Series*, Vol. 77, No. 4 (Dec.), 1975, pp. 864-869.

⁴ Modelul sintetic de inferență a fost propus în M. Schiffer, *Archaeology as Behavioral Science*, in *American Anthropologist, New Series*, Vol. 77, No. 4 (Dec.), 1975, pp. 836-848.

extindere îl oferă arheologia experimentală, etnoarheologia și împrumutul de legi din alte discipline. Dezvoltarea unui sistem de inferență apare ca fiind necesar în înțelegerea proceselor de formare a siturilor, înțelegere indispensabilă activității arheologului, indiferent de faptul că munca acestuia se desfășoară pe teren sau la birou. În capitolul 4 al lucrării (cap. 4. *Cultural Formation Processes*, p. 31-40) autorul examinează activitățile culturale (*c-transforms*) care influențează morfologia artefactelor aflate în contexte sistemice precum reutilizarea (ciclurile laterale, reciclarea, uzul secundar și procesele de conservare) și depunerile culturale (prin care artefactele sunt transferate din contexte sistemice în contexte arheologice)⁵. Factorii non-culturali (*n-transforms*) (de natură eoliană, fluvială, geologică și agenții de natură chimică, fizică sau biologică) responsabili pentru formarea siturilor alcătuiesc subiectul capitolului 5. *Noncultural (Environmental) Formation Processes* (p. 42-52). În capitolele subsecvente (cap. 6. *Identifying Formation Processes*, p. 53-61; cap. 7. *Building Chronologies: A Hohokam Case Study*⁶, p. 62-70; cap. 8. *The Archaeological Process*⁷, p. 71-80) Schiffer prezintă situații concrete prin care evidențiază importanța identificării proceselor ce au rol în crearea siturilor și necesitatea unui sistem obiectiv de înregistrare corectă a datelor de pe teren, din timpul săpăturilor arheologice.

Cea de-a treia parte a lucrării – III. *Technology* (p. 83-152) – este alcătuită din capitole care sunt, de fapt, studii ale unor aspecte tehnologice și reprezintă adaptări (cum le numește autorul) ale unor lucrări mai vechi. Astfel, capitolul 10 semnat împreună cu M. Skibo (cap. 10. *Studying Technological Change* – p. 93-101)⁸, dezbate schimbările tehnologice care, din perspectiva celor doi cercetători, nu au o singură cauză ci sunt determinate de o varietate de factori interconectați. O altă chestiune în investigarea căreia arheologii

comportamentalști au avut o contribuție importantă, mai ales prin testarea unor ipoteze cu ajutorul experimentelor, este cea a tratării suprafeței ceramicii și randamentul vaselor de gătit (cap. 11. *Ceramic Surface Treatments and Cooking Pot Performance*, p. 102-105). Următoarele patru capitole constituie exemple de aplicare a strategiei nr. 4 din programul comportamental (studiul preferințelor materiale moderne pentru a deduce atitudini umane specifice). Este vorba de câteva subiecte de cercetare pentru care M. Schiffer are o anumită predilecție precum motivele care au dus, după primul război mondial, la adoptarea pe scară largă a automobilului ce funcționează pe bază de produse petroliere în detrimentul automobilelor electrice (cap. 12. *Folk Theories and Scientific Theories: The Case of the Early Electric Automobile*⁹, p. 107-116), competiția dintre tehnologiile de producere a curentului electric (cap. 13. *Long-Term Technological Competitions*¹⁰, p. 117-127), transferul de tehnologie și cele șase faze ale respectivului proces (14. *Technological Differentiation*¹¹ - p. 128-134) și alegerea electricității pentru a ilumina farurile de pe coastă (cap. 15. *Differential Adoption and the Electric Lighthouse*¹², p. 135-140). Pe scurt, cele patru capitole urmăresc rațiunile socio-economice și ideologice pentru care o anumită tehnologie a fost preferată altora concurente la un moment din timp. În următorul capitol al celei de-a treia părți (cap. 16. *The Cascade Model of Invention Processes* p. 141-150¹³) sunt discutate aspectele teoretice aplicate în studiul tehnologiei: contextul comportamental – *behavioral context*, sistemul tehnologic complex – *complex technological system* (CTS) și modelul invențiilor în “cascadă”.

Ultima parte a cărții (IV. *New Directions*, p. 153-193) este alcătuită din cinci capitole, patru fiind semnate împreună cu, sau numai de elevii lui Schiffer care alcătuiesc noua școală de cercetare – *The “New” Behavioral Archaeology*. Această secțiune a fost

⁵ Subiectul a mai fost dezbătut pe larg în M. B. Schiffer, *Toward the Identification of Formation Processes*, in *American Antiquity*, vol 48, nr. 4, 1983, p. 675-706 și în M. B. Schiffer, *Formation Processes of the Archaeological Record*, University of Utah Press; 1st Edition, 1996).

⁶ Adaptat după M. B. Schiffer, *Formation Processes of the Archaeological and Historical Records*, in (W. D. Kingery ed.) *Learning from Things: Method and Theory in Material Culture Studies*, Smithsonian Institution Press, Washington, D.C., 1996, pp. 73-80.

⁷ Adaptat după M. B. Schiffer, *Formation Processes of Archaeological Record*, University of Utah Press, Salt Lake City, 1996.

⁸ Adaptat după M. B. Schiffer, J. M. Skibo, *Theory and Experiment in the Study of Technological Change*, in *Current Anthropology*, 28, 1987, pp. 595-622.

⁹ Adaptat după M. B. Schiffer, *Indigenous Theories, Scientific Theories and Product Histories*, in (P. Graves-Brown ed.)

Anthropological Perspectives on Technology, Routledge, Londra, 2000, pp. 72-96.

¹⁰ Adaptat după M. B. Schiffer, *The Explanation of Long-Term Technological Change*, in (M. B. Schiffer ed.) *Anthropological Perspectives in Technology*, University of New Mexico Press, Albuquerque, 2001, pp. 215-235.

¹¹ Adaptat după M. B. Schiffer, *Studying technological Differentiation: The Case of 18th-Century Electrical Technology*, in *American Anthropologist*, 104, 2002, pp. 1148-1161.

¹² Cu unele preluări din M. B. Schiffer, *The Electric Lighthouse in the Nineteenth Century: Aid to Navigation and Political Technology*, in *Technology and Culture*, 45, 2005, pp. 275-305.

¹³ Adaptat după M. B. Schiffer, *The Devil is in Details: The Cascade Model of Invention Processes*, in *American Antiquity*, 70, 2005, pp. 485-502.

elaborată ca răspuns la criticile venite dinspre reprezentanții post-procesualismului și are scopul de a sublinia maniera în care arheologia comportamentală a integrat programatic, încă de timpuriu, problematici precum ritualul și religia (cap. 18 semnat de Kacy L. Hollenback – *Ritual and Religion* – p. 156-163), teoria semnificației artefactelor (cap. 19. *A Behavioral Theory of Meaning*¹⁴, scris în colaborarea cu A. Miller, p. 164-175), puterea socială și reprezentarea materială a acesteia (cap. 20. *The Materiality of Social Power*, semnat împreună cu William H. Walker¹⁵, p. 175-185) și arheologia peisajului (cap. 21. Kacy L. Hollenback – *Landscapes*, p. 186-193).

Pentru cititorul familiarizat cu scrierile lui M. B. Schiffer, lucrarea *Behavioral Archaeology. Principles and Practice* este destul de redundantă, fără elemente de noutate sau originalitate, reprezentând, în fapt, o (p)reluare a vechilor scrieri ale autorului. În schimb, cei care nu au avut ocazia să parcurgă, până în prezent, operele sale vor găsi rezumate, în această carte, principiile teoretice și modelele de analiză a relației om-artifact (prin prisma alegerilor tehnologice) și a proceselor de formare a siturilor adică o parte însemnată a programul de cercetare și deducere în arheologie al lui Michael Brian Schiffer.

Diana-Măriuca Vornicu

¹⁴ Adaptat după M. B. Schiffer, A. R. Miller, *A Behavioral Theory of Meaning*, in J. M Skibo, G. Feinman (eds.) *Pottery and People: A Dynamic Interaction*, University of Utah Press, Salt Lake City, 1999, pp. 199-217.